

Öğrencilerin Bilgi Felsefesi Akımlarını Kullanma Durumları

Student' Use of Philosophy of Information Stream

ÖZET

Bu çalışmada ilkökul, ortaokul, lise, üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri ilkökul üçüncü sınıf, ortaokul yedinci sınıf, lise on birinci sınıf ve üniversite Türkçe öğretmenliği bölümü üçüncü sınıf olan otuzar öğrencinin toplam yüz yirmi öğrencinin “sevgi” konulu yazılarından elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre ilkökul öğrencilerinin en çok kritizizmi ve her öğrencinin ise en fazla iki akımı; ortaokul öğrencilerinin en fazla pragmatizm ve her öğrencinin en fazla dört akımı; ilkökul, ortaokul ve lise seviyelerinde hiç kullanılmayan pozitivizm akımı olduğu görülmüştür. Lise ve üniversite seviyelerinde en çok kullanılan entüsyonizm akımı olmuştur. Lise seviyesinde en fazla üç, üniversitede en fazla dört akım kullanılmıştır. Üniversite seviyesinde en az kullanılan realizm akımı olmuştur. Sonuç olarak bilgi felsefelerinden rasyonalizm, emprizm, pragmatizm, kritizizm, realizm, fenomenoloji, septizm, entüsyonizm ve pozitivizm akımlarını kullanılma durumlarının öğrencilerin sınıf seviyesi, yaş, olgunluk, eğitim ve öğretim durumlarına göre farklılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi felsefesi, ilkökul, ortaokul, lise, üniversite.

ABSTRACT

In this study, it was tried to determine the usage of information philosophy movement by primary school, secondary school, high school and university student. A qualitative research method was used in the study. The data of the research were obtained from the writings on the subject of “love” of a total of one hundred and twenty student, each of whom were third grade primary school student, seventh grade secondary school student, eleventh grade high school student and third year university Turkish teachers. According to the findings of the research, primary school students are most critical and each student has at most two currents; middle school students have the most pragmatism and each student has a maximum of four streams; It has been observed that there is a positivism movement that is never used at primary, secondary and high school levels. It has become the most used intuitionism movement at high school and university levels. It has become the most used intuitionism movement at high school and university levels. A maximum of three streams were used at the high school level and a maximum of four streams were used at the university. It has been the least used realism movement at the university level. As a result, the usage of the philosophies of knowledge such as rationalism, empiricism, pragmatism, criticism, realism, phenomenology, skepticism, intuitionism and positivism differed according to the students' grade level, age, maturity, education and training status.

Keywords: Philosophy of knowledge, primary school, secondary school, high school, university.

GİRİŞ

Felsefe birey-birey, birey-toplum, toplumla başka bir toplum arasında ortak düşünce kalıplarını oluşturmada etkili olmaktadır. Bu bağlamda yaşamın ve bilginin varlığını bilimsel yollarla sorgulama ve bilgiyi bilimsel mantıkla keşfetme becerisi olarak görülmektedir. Felsefeyi Anselmus (1989), Tanrı'yı kavramaya çalışma; Augustinus (1999) yaratıcıyı tanıma ve felsefe ile din aynı şey olduğunu; Campenalla (2019) sorgulama; Bacon (2014) deney ve gözleme dayanan bilimsel veriler üzerinde düşünme; Hobbes (2022) varlık alemi ile ilgili şeyler hakkında doğru kararlar verme; Spinoza (2023) bir genelleştirilmiş matematik olduğunu; Locke (2021) bütün fikirlerimizin duyular ile doğuştan geldiğini ispat etme; Hume (2020) insan zihninin kapsamını inceleme; bilgelik sevgisini hikmet sevgisi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca felsefenin bilgi ile başladığı ama bilginin sınırlı olduğu, bilginin bittiği yerde düşünme eyleminin başladığı, bu düşünme eyleminin bizi en aşkın olanı bulmaya yönlendirdiği ifade edilmiştir (Ülken, 1963). Bilginin sorgulayıcı bir bakış açısı ile yeni kavram alanlarına dönüşmesi akıl ile kavranamayan bir varlığa dönüşmesi felsefe ile mümkündür. Hakikati aramakta yol gösterici olan “felsefe” kavramı için görüldüğü gibi birçok tanım yapılmıştır. Felsefe ilim ile birleşirse gerçek bir felsefe olma özelliğini kazanabilir. Felsefe aşkın olanı ve insanın kendisini sorgulaması ile felsefe yapılabilir. Kendini sorgulamayan insan dış dünyasını anlamlandırmakta zorlanır. Bunun için sorgulama, eleştirel düşünme yoluyla hayata, insanlara, doğaya bakış açısı kazandırabilir (Cevizci, 1997). Gökberk (1961) göre felsefe doğrudan tanımlanamaz. Felsefeyi gerçeğin bir yönünü açıklayan olarak değil, tüme giden yolda varlığa açıklık getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Mesela, kültür öznenin ortaya çıkardığı ama sonrasında bir bütün oluşturup topluma mâl olan bir değerdir. Bu değer aslında öznenin düşündüğü öznel bilgidir. Zaman içerisinde bu öznellik nesneleşerek kültür içinde bir mekanizma görevi görür. Doğrudan

Zekerya Batur ¹
Fadime Güney ²
Sümeyye Yılmaz ³

How to Cite This Article

Batur, Z., Güney, F. & Yılmaz, S. (2024). “Öğrencilerin Bilgi Felsefesi Akımlarını Kullanma Durumları”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:9, Issue:3; pp:245-253. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12598643>

Arrival: 25 April 2024
Published: 30 June 2024

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Prof, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, Öğretim Üyesi, Uşak, Türkiye

² Doktora öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, Öğretmen, MEB, Afyonkarahisar, Türkiye

³ Öğretmen, Çumralıoğlu Vakfı AİHL, MEB, Konya, Türkiye

“Felsefe nedir?” sorusuna kısa bir yanıt verilmesi oldukça güçtür. Felsefe basit ve kolay bir disiplin değildir, sorgulayıcı, eleştirel bir yapıya sahiptir (Sönmez, 2006). Felsefenin doğuşu din, mitos varlığı ve var edeni anlama boyutunda olmuştur. Daha sonra bu amacından uzaklaşmış, özgürlüğü ve özgür düşünmeyi açıklamaya çalışmıştır (Hilav, 2019).

Var olan canlılar arasında akıl, akıl yürütme, zekâ, zihin gibi düşünme kavramlarını taşıyan tek canlı insandır. Bu kabiliyetlere sahip olan insanın bilmek istemesi doğaldır. Bu doğal olgudan da bilgi felsefesi ortaya çıkmıştır (Arslan, 1999; Mengüşoğlu 1992). Bilgi felsefesi bilginin, doğrulanabilir, yanlışlanabilir olması; teknik bilgi, felsefi bilgi, bilimsel bilgi gibi bilgi türlerini; geçerliliğini, güvenilirliğini inceler (Bilhan, 1991). Evreni bir bütün olarak değil de bölerek anlamaya çalışan, diğer bilgi türlerinin aksine tüm içinde olan canlı ve cansız varlıklarla birlikte ele alan, evrene sorgulayıcı bir bakış açısıyla bakan bilgi türü felsefi bilgidir (Çüçen, 2005). “Gerçek bilinebilir mi, bilginin kaynağı nedir, mutlak bilgi var mıdır, bir şeyi bilmek ne demektir?” gibi sorulara verilen cevaplar eğitim sistemini etkiler (Cevzici, 2020). Felsefe, bilgi üzerinden açıklanan ve bilen ile bilinen arasındaki ilişki öznel veriler üzerinden açıklanan bir sistemdir. Bilinen her özneye göre aynı değildir çünkü aynı olsaydı bilinenin ölçütü de herkese göre aynı olurdu. Bilenin bilene karşı takındığı tavır öznel bir boyutta olmalıdır ki bilinen nesne ile bilen özne arasındaki ilişki sürekli ilerleyebilsin (Mengüşoğlu, 1958; Soykan, 2003). Bilen ve bilinen arasındaki ilişki, öznel bir boyuttan etkilenir. Bilenin öznel tavrı, bilinen nesne ile bilen özne arasındaki ilişkinin sürekli ilerlemesine katkıda bulunur. Bu ilerleme, merak, sorgulama, farklı bakış açıları ve eleştirel düşünme yoluyla gerçekleşir. Bilenin öznel tavrını dengeli bir şekilde kullanması, bilgi edinme sürecinin daha verimli ve sağlam bir şekilde gerçekleşmesine yardımcı olabilir.

Dünyada var olan şeyler sadece bizim algılarımızla var olurlar. Dünya objektif bir gerçek değil ama öznel bir gerçektir (Politzer, 2003). Rasyonalist (akılcı) bilgi felsefesi akımına göre insana doğuştan getirdiği bilgiler eğitim ile hatırlatılmalıdır. Bu bilgiler akıl ile kavranabilen daha çok soyut bilgilerdir. Geçmişten geleni gelecek nesillere aktarabilmeyi temel alan bir anlayışa sahiptir (Gutek, 2001). Sevgi, adalet, doğruluk, yardımseverlik gibi soyut değerler önem taşır (Ergün, 1996). Akıl ile elde edilen bilgiler varsayımları bütünü ilkesine ulaşmak için alırlar. Bir şey ilk ortaya çıkış ilkesine ne kadar yakınsa o kadar doğru bilgilere ulaşılmış olur (Platon, 1993). Rasyonalizm akımının aksine doğuştan gelen bir bilginin var olmadığını savunan empirizm (deneycilik) akımı ise rasyonalizm akımı ile çatışır durumdadır. Bu çatışma empirizmin deneysel bilgilerin var olduğunu savunmasıyla daha da ileri bir düzeye taşınır. Deneyciliğe göre bilginin temelini deneyimler oluşturur ve sınırlanmayan hiçbir bilginin varlığı kabul edilmemelidir (Markie, Folescu, 2021). Rasyonalist akım ile empirizm akımını bağdaştırmaya çalışan ve adını rasyonalizm ve empirizm bilgi felsefelerini eleştirmekten alan kriticizm (eleştiricilik) akımı Descartes (1984) göre beden ile zihin uyum sağlayarak bilim üretmelidir. Akıl ve deneyin ayrı tutulması halinde sonuç almak mümkün değildir. Her ikisinin de birliktelik içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. Soyut ve somut kavramların birlikteliğinin sağlanması bilginin ve bilimin temelinde olan bir ihtiyaçtır. Realizm (gerçekçilik) akımı bilginin gerçekliğini savunur. Bilgi insan duyularından bağımsız olmalıdır. Bu da bilginin bilenden yani öznenin bağımsız olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 1991). Duyularımız, bize gerçeklik hakkında doğru bilgi verebilir. Algılarımız her zaman doğru olmasa da düzeltilebilir ve doğrulanabilir. Pragmatizm (faydacılık) akımı insana sağladığı faydayı esas alan bir bilgi felsefesi akımıdır. Yapılan işler sağladığı fayda kadar değer görmelidir tezini savunan akım insanı her şeyin ölçüsü olarak görmüş, verdiği faydayı sorgulamıştır (James, 2019). Yararlı bilgi doğru bilgidir. Yararlı bilginin bir doğruluk ölçütü olamaz. Eğer fayda sağlayan bilgi bir kıstasa bağlı olursa bu ölçütün sağladığı faydaya göre değişmesi gerekir (Doğan, 1990). Bazı düşünürler, yararlı bilginin doğru bilgi olduğuna inanır. Bu görüşe göre, bir bilginin pratik hayatta fayda sağlaması, o bilginin gerçeklikle örtüştüğünü gösterir. Faydalı bir bilgi, yanlış olamaz. Pozitivizm (olguculuk) akımı modern bilimi kendisine yol gösterici olarak seçen inanç ve fizikötesi alemin varlığını yok sayan bir bilgi felsefesi akımıdır. Somut dünyada var olan ile ilgilenir ve gerçeklere yönelir. Eğitimin ve sosyal hayatın daha ileri bir seviyeye ulaşabilmesi pozitivizm akımına bağlı kalmakla ulaşılabilir. Bilimsel olarak kanıtlanamayan bilgilerin varlığına da inanmamak gerekir (Arslan, 2002). Bilimsel kanıt, bilgi edinmenin ve dünyayı anlamamızın önemli bir yoludur. Bilimsel yöntem, gözlem ve deney yoluyla verileri toplayarak ve analiz ederek hipotezleri test etmemize ve doğa hakkında tutarlı ve güvenilir bilgiler elde etmemize olanak tanır. Evreni paranteze alarak sadece “öz” kavramına ulaşmayı esas alan fenomenoloji (görüngübilim) akımı da görünenin arkasındaki görünmeyen “öz”e gitmenin yolunun paranteze almak olduğunu savunur. İçkin ve aşkın kavramları bu paranteze alma yöntemini anlatır ve varlık aleminde gerçek özün bulunmasını sağlar (Husserl, 1973). Varlığın yapısına karışmış olan içkin ile doğrudan deneyim mümkünken, varlığın yapısından anlaşılabilen aşkın ile doğrudan deneyim mümkün değildir. Gerçek öze ulaşmak da ancak aşkın kavramına ulaşma ile mümkündür. İnsanın varlık aleminde uyum sağlayan bir varlık değil de özgür bir varlık olduğunu savunan bilgi felsefesi akımı da egzistansiyalizm (varoluşçuluk) akımıdır. Varoluşçu felsefeye göre eğitim bireyi var etmelidir. Okul bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlayan kurumdur ve öğrenciyi bir nesne olarak değil özne olarak görmelidir. Öğretmen de toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan bir araç değil her bireyi ayrı ayrı ele alıp özgürlüğünü sağlaması gereken eğitimidir. Bilgi nesnel değil, öznedir (Sönmez, 2019). Bilginin nesnelliği ve öznelliği konusundaki tartışmalar, felsefi sorgulamanın ve eleştirel düşünmenin önemini gösterir. Bu tartışmalar, bilginin doğasını daha iyi anlamamıza ve daha sağlam bilgi edinmemize yardımcı olur.

Literatür incelendiğinde, bilgi felsefesi ve akımları ile ilgili farklı çalışmalar yapılmıştır. Sarıtaş'a (2014) göre bilgi felsefesinin tanımı, duyu ve deney, akıl, nefis, vahiy, keşif, rüya gibi bilgi edinme yolları ile ilgili verilerin sunulduğu çalışma, Erdinç'e (2022) göre bilginin elde edilmesinde rasyonalizm ve empirizm kavramlarını birleştiren ve bu iki kavramın bilginin kaynağı olduğunu ileri süren Kant felsefesini ele alan çalışması, Seven'e (2004) göre bilim, bilgi, eğitim felsefesi ve felsefenin eğitime katkılarının ele alındığı çalışma bilgi felsefesi ile ilgili kaynaklardır. Literatürde öğrencilerin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumlarını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle öğrencilerin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları araştırma konusu yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada ilkökul, ortaokul, lise, üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. İlkokul öğrencileri bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır?
2. Ortaokul öğrencileri bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır?
3. Lise öğrencileri bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır?
4. Üniversite öğrencileri bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışma; ilkökul, ortaokul, lise, üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumlarının belirlenmeye çalışıldığı nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma Marriam'a (2013) göre sosyal dünyayı anlamak için kelimelerin, resimlerin ve nesnelerin anlamlarını yorumlamaya odaklanan bir araştırma türüdür. Bu çalışmadaki veri toplama araçları ilkökul üçüncü sınıf, ortaokul dördüncü sınıf, lise on birinci sınıf ve üniversite üçüncü sınıf öğrencilerine yazdırılan yazılardır. Üç alan uzmanının görüşleri çerçevesinde konu belirlenmiş ve öğrencilerin belli bir konuda yaş, olgunluk, eğitim ve öğretim seviyesindeki farklılıkları görebilmek hedeflenmiştir. Öğrencilere "sevgi" temalı yazılar yazdırılmıştır. Bu çalışmanın temasının "sevgi" seçilmesinin nedeni ilkökul, ortaokul ve lise seviyelerinde yazı çalışmalarında çokça kullanılan bir konu olmasıdır. İlkokul üçüncü sınıf seviyesindeki öğrencilerin okuma yazma problemlerinin çözüldüğü, soyut işlemlere geçtiği, yedinci sınıf öğrencilerinin soyut becerileri anlamlandırmada daha üst bilişsel beceriler gösterdiği, lise on birinci sınıf öğrencilerinin soyut becerileri tam anlamıyla kazandığının bilinmesi ve üniversite öğrencilerinin de karmaşık soyut bilgileri analiz ve sentez seviyesinde anlamlandırması da bu konunun seçilmesinde etkindir. Yazdırma işlemi sınıf ortamında önce konunun söylenmesi sonra da gözlemci öğretmen eşliğinde konunun yazdırılması şeklinde yapılmış ve yazının tamamlanması için otuz dakika süre verilmiştir. Otuz dakika sürenin sonunda "sevgi" konulu yazdırılan yazılar toplanmıştır. Çalışmada her sınıf düzeyinden otuz, toplamda yüz yirmi öğrencinin "sevgi" konulu yazıları incelenmiştir. Yazılar, öğrencilerin bilgi felsefesi akımlarını (rasyonalizm, empirizm, pragmatizm, kritisizm, realizm, fenomenoloji, septizm, entüsyonizm, pozitivizm) kullanma durumlarını belirleme doğrultusunda felsefe alanında uzman olan üç kişinin ortak görüşleri ile bilgi felsefesi akımlarına göre belirlenmiş ve bu ortak görüşlere göre de geçerlik ve güvenilirlik sağlanmıştır. Yazılan yazılarda üç uzmanın görüş birliğine vardığı akımlar bulgular kısmına alınmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, her sınıf düzeyinden otuzar öğrenci olmak üzere ilkökul üçüncü sınıf, ortaokul yedinci sınıf, lise on birinci sınıf, Türkçe öğretmenliği bölümü üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya toplam 120 öğrenci dahil edilmiştir. Öğrenciler çalışma boyunca ilkökul İ1, İ2, İ3...; ortaokul O1, O2, O3...; lise L1, L2, L3... ve üniversite öğrencileri Ü1, Ü2, Ü3... şeklinde kodlanarak kullanılan felsefe akımlarıyla öğrenciler aşağıdaki örnek tablodaki gibi yerleştirilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1: Örnek Tablo

Öğrenciler	Rasyo- nalizm	Empi- rizm	Pragma- tizm	Kriti- sizm	Realizm	Fenome- noloji	Septizm	Entüsyo- nizm	Poziti- vizm
Ö1		X				x		X	
Ö2	X	X				x			
Ö3	X			X				X	
Ö4				X					x
Ö5	X		x		x				
Ö6		X				x		X	
Ö7		X							
Ö8			x	X			x		
Ö9							x	X	
Ö10	X	X			x			X	x

BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde alt problemlere yönelik bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. İlkokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır? alt problemine ilişkin bulgu ve yorumlar:

Tablo 2: İlkokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları

Öğrenciler	Rasyo- nalizm	Empi- rizm	Pragma- tizm	Kriti- sizm	Realizm	Fenome- noloji	Septizm	Entüsyo- nizm	Poziti- Vizm
İ1				X					
İ2			X						
İ3				X					
İ4				X					
İ5				X					
İ6		X							
İ7	X								
İ8					X				
İ9					X				
İ10		X				X			
İ11		X							
İ12							X		
İ13			X						
İ14							X		
İ15				X					
İ16			X	X					
İ17				X					
İ18								X	
İ19	X								
İ20		X						X	
İ21			X						
İ22				X					
İ23			X						
İ24			X						
İ25				X					
İ26				X					
İ27				X					
İ28				X					
İ29				X					
İ30				X					

Tablo 2 incelendiğinde ilkokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarından pozitivizm akımını hiç kullanmadıkları, fenomenolojiyi 1; rasyonalizm, realizm, septizm, entüsyonizmi 2, empirizmi 4, pragmatizmi 6 ve kritisizmi ise 14 kez kullandıkları görülmüştür. Tabloya göre en fazla bilgi felsefesi akımını kullanan öğrencilerin İ10, İ16, İ20 olduğu; diğer öğrencilerin ise birer felsefi akım kullandıkları görülmüştür.

Ortaokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır? alt problemine ilişkin bulgu ve yorumlar:

Tablo 3: Ortaokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları

Öğrenciler	Rasyo- nalizm	Empi- rizm	Pragma- tizm	Kriti- sizm	Realizm	Fenome- noloji	Septizm	Entüsyo- nizm	Poziti- vizm
O1		X	X			X			
O2	X	X							
O3			X		X				
O4			X		X				
O5				X			X	X	
O6	X			X			X	X	
O7				X		X		X	
O8			X	X					
O9			X						
O10	X		X						
O11				X				X	
O12			X	X					
O13	X					X			
O14	X		X						
O15			X	X					
O16	X						X	X	
O17		X	X						
O18	X					X		X	
O19						X			
O20		X					X		
O21			X						
O22				X		X			
O23		X							
O24	X		X						
O25	X		X						
O26			X	X				X	
O27			X	X				X	
O28				X			X		
O29			X						
O30		X	X						

Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarından pozitivism akımını hiç kullanmadıkları, realizm 2; septizm 5, empirizmi 6, entüsyonizmi 8, rasyonalizm 9 ve kritisizm 11 ve pragmatizmi ise 17 kez kullandıkları görülmüştür. Tabloya göre en fazla bilgi felsefesi akımını kullanan öğrencinin O20 olduğu; diğer öğrencilerin daha az sayıda felsefi akım kullandıkları görülmüştür.

Lise öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır? alt problemine ilişkin bulgu ve yorumlar:

Tablo 4: Lise öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları

Öğrenciler	Rasyo- nalizm	Empi- rizm	Pragma- tizm	Kriti- sizm	Realizm	Fenome- noloji	Septizm	Entüsyon- izm	Poziti- vizm
L1		X						X	
L2	X							X	
L3	X								
L4	X								
L5	X							X	
L6			X	X				X	
L7	X							X	
L8			X						
L9		X							
L10			X					X	
L11								X	
L12								X	
L13						X			
L14			X						
L15			X						
L16	X							X	
L17		X							
L18		X						X	
L19								X	
L20				X					
L21			X					X	
L22			X					X	
L23				X	X				
L24			X						
L25	X								
L26	X		X						
L27							X		
L28				X					
L29				X				X	
L30			X						

Tablo 4 incelendiğinde lise öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarından pozitivizm akımını hiç kullanmadıkları, realizm 1; septizm, empirizm, fenomenoloji 4, kritisizm 5, rasyonalizm 8, pragmatizm 10 ve entüsyonizmin ise 14 kez kullandıkları görülmüştür. Tabloya göre en fazla bilgi felsefesi akımını kullanan öğrencinin L20 olduğu; diğer öğrencilerin daha az sayıda felsefi akım kullandıkları görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları nasıldır? alt problemine ilişkin bulgu ve yorumlar:

Tablo 5: Üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları

Öğrenciler	Rasyo- nalizm	Empi- rizm	Pragma- tizm	Kriti- sizm	Realizm	Fenome- noloji	Septizm	Entüsyo- nizm	Poziti- vizm
Ü1		X							
Ü2	X		X						
Ü3			X						
Ü4								X	
Ü5	X					X	X		
Ü6						X	X		X
Ü7		X				X		X	
Ü8			X					X	
Ü9						X	X		
Ü10				X					
Ü11				X				X	
Ü12			X			X		X	
Ü13				X			X	X	
Ü14			X						
Ü15			X	X				X	X
Ü16		X						X	
Ü17						X		X	
Ü18			X					X	
Ü19		X						X	
Ü20		X		X				X	
Ü21		X					X		
Ü22			X					X	
Ü23		X						X	
Ü24		X	X						
Ü25		X	X			X		X	X
Ü26				X	X		X		
Ü27	X							X	
Ü28			X	X					
Ü29	X							X	
Ü30	X					X		X	

Tablo 5 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarından realizm 1; pozitivizm 3, rasyonalizm 5, septizm 6, kriticizm 7, fenomenoloji 8, empirizm 9, pragmatizm 11 ve entüsyonizmi ise 17 kez kullandıkları görülmüştür. Tabloya göre en fazla bilgi felsefesi akımını kullanan öğrencinin Ü15 olduğu; diğer öğrencilerin daha az sayıda felsefi akım kullandıkları görülmüştür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İlköğretim, lise ve üniversite üçüncü sınıf öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumları ile ilgili araştırma sonuçları, öğrencilerin; sınıf düzeyi, yaş, olgunlaşma seviyesi ve öğrenme durumları geliştikçe felsefi akımları kullanma durumları da farklılaşmakta olduğu görülmüştür. İlkokul öğrencilerinin bilgi felsefesi akımlarını kullanma durumlarında en fazla kullanılan akımın hem duyu ile öğrenme hem de akıl ile öğrenmenin hakim olduğu kriticizm (eleştiricilik) olduğu, en fazla iki akımın kullanıldığı ve buradan anlaşılacağı üzere ilkökullü öğrencilerinin gelişim seviyesini etkileyen fiziksel ve ruhsal etkilerin öğrencilerin yazılarına yansıdığı söylemek mümkün görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin en fazla kullandığı felsefi akımın; faydanın etkili olduğu pragmatizm (faydacılık) olduğu, en fazla dört akımın kullanıldığı ve öğrencilerin kendisine fayda sağlayan durumları hayatının merkezine koyduğu görülmüştür. Lise ve üniversite öğrencilerinin en fazla kullandığı felsefi akımın; sezgisel düşünmenin önemli olduğu entüsyonizm (sezgicilik) olduğu, lise öğrencilerinin en fazla üç felsefi akım, üniversite öğrencilerinin en fazla dört felsefi akım kullandıkları, öğrencilerin artık gelişimlerine uygun olarak soyut düşünmeyi tam anlamıyla kavradıkları ve yazılarında uygulayabildikleri görülmüştür.

Ağırman (2012) Gazali'ye göre bilginin imkanı olup olmadığı probleminin, Sarıtaş (2014) İbn Haldun'un bilgi felsefesine dair görüşlerinin, Yılmaz (2020) Farabi'nin epistemoloji ve felsefeye katkılarının, Bülbül (2021) eğitim ve felsefe arasındaki ilişkinin, Erdinç (2022) Kant'ın bilgi anlayışı ile ilgili çalışmanın, Güzel (2003) Platon'un bilgi görüşünün ele alındığı, bilgi felsefesi ve akımlarının teorik şekilde birçok araştırmaya konu edildiği görülmektedir. Fakat bu çalışmada olduğu gibi alan yazında bilgi felsefesi ve akımlarının eğitim içerikleri ve öğrencilerle bağdaştırılarak uygulamalı bir şekilde yapılan bir örneğine rastlanmamıştır.

ÖNERİLER

Çalışmanın sonuçlarına göre bilgi felsefesi akımlarının daha detaylı çalışıldığı sadece bir veya iki akımın ele alındığı araştırmaların yanı sıra bilim, varlık, siyaset felsefesi gibi alanların da içinde olduğu eğitim ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağırman, F., & Türkmecin, A. (2012). Bilginin imkânı problemi: Gazali örneği. *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (18), 197-208.
- Anselmus. (1989). *Hakikat Üzerine, Ortaçağda Felsefe*. (B. Çotuksöken, Çev.) İstanbul: Kabala Yayınları.
- Arslan, A. (1999). *Felsefeye Giriş*. Ankara : Adres Yayınları.
- Arslan, A. (2002). *Felsefe*. Ankara: TÜSİAD Yayınları.
- Augustinus. (1999). *İtirafar*. (D. Pamir, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bacon, F. (2018). *Yeni Atlantik*. (Ç. Dürüşken, Çev.) İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bilhan, S. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: AÜEBF Yayınları.
- Bülbül, M. (2021). Eğitim ve Felsefe İlişkisi Üzerine. *Turkish Studies-Social Sciences*, 16(2).
- Campanella. (2019). *Güneş Ülkesi*. (U. Gülsün, Çev.) İstanbul: İlgi Kültür Sanat .
- Cevizci, A. (1997). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Ekin Yayınları.
- Cevizci, A. (2020). *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Copleston, F. (2022). *Felsefe Tarihi*. (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea Yayınevi.
- Çüçen, K. (2005). *Bilgi Felsefesi*. Bursa : Asa Kitabevi.
- Descartes. (1984). *Metot Üzerine Konuşma*. (S. Sel, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Doğan, Ö. (1990). *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*. İstanbul: Ara Yayınları.
- Erdoğan, T. (2022). Immanuel Kant: Bir Bilgi Davası. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 12(24), 169-177.
- Ergün, M. (1996). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Gökberk, M. (1961). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökberk, M. (1999). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gutok, G. L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (N. Kale, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları.
- Güzel, C. (2003). Platon'un bilgi görüşü. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2).
- Hilav, S. (2019). *Felsefe El Kitabı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Husserl, E. (1973). *Cortesian Meditations*. (D. Cairns, Çev.) Mortinnus Nijhoff, Fifth Impression.
- James, W. (2019). *Pragmatizm*. (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Locke, J. (2021). *Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine*. (H. Bravo, Çev.) İstanbul: Fol Kitap.
- Markie, P., & Folescu, M. (2021). *Rasyonalizm ve Emprizim*. Standfor: Standfor Felsefe Ansiklopedisi.
- Mengüşoğlu, T. (1958). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Mengüşoğlu, T. (1992). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma*, (Çev. Ed: Selehattin Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Öymen, Ö. K. (2020). *David Hume*. İstanbul: Say Kitabevi.
- Platon. (1993). *Devlet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Politzer, G. (2003). *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*. Eriş Yayınları.
- Sarıtaş, K. (2014). *İbni Haldun'da Bilgi felsefesi*. *Electronic Turkish Studies*, 9(8).
- Seven, M. A. (2004). Eğitimde Bilginin Felsefi Temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2).
- Soykan, Ö. N. (2003). *Türkiye'den Felsefe Manzaraları*. İstanbul : İnsancıl Yayınları.
- Sönmez, V. (2006). *Eğitimin Felsefi Temelleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2019). *Bilim Felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spinoza, B. (2023). *Etika*. (H. Z. Ülken, Çev.) İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Ülken, H. Z. (1963). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, C. (1991). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, A. Y. (2020). Fârâbî'nin Epistemolojisi, Ontolojisi ve Felsefeye Katkıları. *Electronic Turkish Studies*, 15(7).